

Aan de heer R. Jansma, griffier van de
Tijdelijke Commissie Digitale Toekomst
van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
		ALG 10375/2020	25 februari 2020
onderwerp			
Rondetafelgesprek 2 maart 2020			

Geachte heer Jansma,

Uw commissie heeft drie personen namens de twaalf provincies uitgenodigd voor het Rondetafelgesprek op 2 maart 2020. Wij danken u voor deze uitnodiging en zijn graag bij het gesprek aanwezig. U hebt ter voorbereiding op het gesprek een aantal vragen gesteld. Hierbij bied ik u onze reactie op de vragen aan, namens de drie genodigden: de heer Van Gruijthuijsen, gedeputeerde van de provincie Noord-Brabant en voorzitter van de Bestuurlijke Kopgroep Digitalisering, de heer Van Ginkel, loco-provinciesecretaris van de provincie Zuid-Holland en lid van de Regiegroep Interprovinciale Digitaliseringsagenda en de heer Meijdam, algemeen directeur van het IPO.

Hieronder ga ik in op de door uw commissie gestelde vragen.

1. Wat kan de Tweede Kamer verwachten van provinciale staten en gemeenteraden als het gaat om hun controlerende rol ten aanzien van digitaliseringsvraagstukken?

We zien als provincies het toenemende belang van digitalisering. Een belangrijke uitdaging hierin is dat digitalisering niet alleen op zichzelf aandacht vraagt, maar vooral vanwege het effect van digitalisering op al onze werkzaamheden en verantwoordelijkheden. Op het vlak van privacy, ethiek en security, op het vlak van bedrijfsvoering, dienstverlening en databeheer en in alle maatschappelijke opgaven waarvoor we als middenbestuur gesteld staan. Vanwege deze ontwikkelingen neemt ook de aandacht voor digitalisering in het werk van onze provinciale staten toe. Zo is recentelijk bij de provincie Utrecht debat gevoerd met leden van provinciale en gedeputeerde staten over de rol van data in de democratie, en de verantwoordelijkheden van de staten daarin. Daarin bleek dat bij veel vraagstukken, de rol van de overheden (Rijk, provincies, veiligheidsregio's, gemeenten en waterschappen) niet los van elkaar kan worden gezien. Zoals bijvoorbeeld als het gaat om data om verkeersveiligheid te verhogen. Daarbij zijn keuzen aan de

orde over eigendom, beschikbaarheid, kwaliteit en gebruik van data van verschillende bronnen, die samenwerking en afspraken, bijvoorbeeld over standaarden, eigendom en beheer van data) tussen de overheden noodzakelijk maakt.

Digitaliseringsvraagstukken vragen een bewust bekwame organisatie. Zowel provinciale Staten, gedeputeerde Staten als onze ambtenaren dienen bewust te zijn van de digitaliseringsvraagstukken en digitaal bekwaam en slagvaardig te kunnen werken: zich bewust te zijn van de kansen én risico's die digitalisering direct en indirect op hun werkterrein heeft. Als provincies werken we hier hard aan. Door de steeds snellere ontwikkelingen op het vlak van informatietechnologie en biotechnologie, vraagt dit veel van onze organisaties: regulier werk is in verandering en verandert steeds sneller door. Bovendien vraagt de ontwikkeling van digitalisering in steeds meer gevallen een multidisciplinaire aanpak. Zo kan de energietransitie niet worden gerealiseerd zonder geavanceerde en vernieuwende toepassing van digitalisering, voor smart grids, om vraag en aanbod bij elkaar te brengen, voor ruimtelijke afwegingen over het samenspel van opwek en transport van energie. En anderzijds leiden toepassingen van digitalisering tot een grote en veelal niet bewuste toename van het energiegebruik. Een steeds groter deel van het energiegebruik zal niet op de 'eigen meter' uitslaan, maar op die van datacentra en servers die nodig zijn voor het toenemende dataverkeer.

De digitaliseringsvraagstukken brengen ook vraagstukken met zich mee over de verantwoordelijkheden van de provincies en de andere overheden: wat betekent de digitale transformatie voor de toezichthoudende rol van provincies op waterschappen en gemeenten op het terrein van kwaliteit van openbaar bestuur? Wat betekent het voor onze taken van archief- en informatiebeheer? Wie is er verantwoordelijk voor de digitale openbare ruimte en connectiviteit? We gaan over de ontwikkeling van onze taken en verantwoordelijkheden als provincies graag in gesprek met de andere overheden om te zorgen dat we als overheid ook op dit vlak afspraken maken en ons blijven doorontwikkelen.

U kunt van de provinciale staten, gedeputeerde staten en de provinciale organisaties dan ook een toenemende inzet, betrokkenheid en bewustzijn verwachten over digitaliseringsvraagstukken. En een navenant toenemend belang om daarin als overheden gezamenlijk op te trekken.

Wat betreft wet- en regelgeving met digitale componenten, zoals de Woo, Wdo, Wmebv en de Archiefwet, kan de Tweede Kamer erop vertrouwen dat de provincies hun verantwoordelijkheid nemen: het mee-ontwikkelen van de wet- en regelgeving als één overheid, het implementeren en het toepassen ervan. Een aandachtspunt is de praktische toepasbaarheid van de wet- en regelgeving. Kleine aanpassingen in de wet kunnen in de praktijk grote gevolgen hebben. Het in samenspraak ontwikkelen van deze wet- en regelgeving als één overheid is dan ook van groot belang. Het gaat om meer dan betrokken zijn en afstemmen. We werken hier als provincies graag aan mee.

2. Wat verwachten gemeenten en provincies van de Tweede Kamer als het gaat om haar controlerende en wetgevende taken bij digitaliseringsvraagstukken?

De wereld van digitalisering, informatietechnologie en (daarmee veelal samenhangend) biotechnologie verandert razendsnel. Deze ontwikkelingen stellen ons als overheden, waaronder de provincies, voor grote uitdagingen. Dat heeft vele oorzaken, bijvoorbeeld het feit dat technologie en data tegenwoordig overal "in zit", terwijl gebruikers niet altijd digitaal bewust en vaardig zijn. Een ander vraagstuk is dat data weliswaar steeds overvloediger beschikbaar zijn, maar het van groot belang is om de kwaliteit en de waarde van data te kennen. De snelle technologische ontwikkelingen en enorme mogelijkheden (met internet of things, Artificial Intelligence, robotisering, etc.) die digitalisering met zich mee brengt, vragen vaardigheid in uitvoering van de publieke taken. Daarnaast zijn er meer aspecten die aandacht vragen: de hoge kosten die met informatietechnologie gepaard kunnen gaan, het gemak waarmee informatie en data

gemanipuleerd kunnen worden, het belang van (het ontwikkelen van) kaders en standaarden (denk aan security, privacy, technische standaarden) waarvan de implementatie soms grote organisatorische en financiële gevolgen kan hebben en de dreiging van "vendor lockin" en het ontstaan van nieuwe "verdienmodellen" in de wereld van de cloud.

Gezien al deze ontwikkelingen verwachten we dat de Tweede Kamer haar verantwoordelijkheid neemt in de directe en indirecte aspecten van de digitalisering en daarin adaptief is, gezien de dynamiek en snelle ontwikkelingen. De verantwoordelijkheid van de overheid in digitaliseringsvraagstukken zal verder toenemen. We verwachten daarom niet alleen van u als Tweede Kamer, maar in brede zin bij de verschillende overheden extra aandacht voor dit onderwerp, juist ook omdat het in alle domeinen doorwerkt en de effecten niet altijd direct te voorzien zijn. Vanwege de verantwoordelijkheid binnen alle overheden, zetten we als provincies in op versterking van de onderlinge samenwerking en hopen dat u daar als Kamer ook op inzet. Digitaliseringsvraagstukken vragen soms een gezamenlijke standaard of één aanpak voor alle overheden, die we als één overheid moeten ontwikkelen, zoals een toepasbaar ethisch handelingskader. Daarnaast zijn er veel digitaliseringsvraagstukken waarin het juist van belang is dat het Rijk doelen op hoofdlijnen stelt en de andere overheden of de maatschappij de ruimte geeft hoe die doelen te bereiken. In de verschillende beleidsdomeinen pakken de digitaliseringsvraagstukken anders uit, en vragen in de overheidslagen een benadering die past bij de specifieke situatie en de betreffende regio. We vragen u als Kamer toe te zien op bewuste en genuanceerde afwegingen hierover, zodat we waar dat nodig is als overheden één gezamenlijke standaard hanteren en waar maatwerk nodig is, daar ruimte voor is.

Tot slot: we zien dat informatietechnologie in al z'n vormen en maten, onze inwoners en ondernemers in toenemende mate afhankelijk maken van marktpartijen die zich bewegen in het publieke domein. Als inwoner kan je van bepaalde publieke taken alleen nog maar gebruik maken als je je privégegevens beschikbaar stelt aan een commerciële partij. Het is van toenemend belang dat de overheid hierin verantwoordelijkheid neemt. Recentelijk zijn hierover diverse studies verschenen, die onze aandacht als overheden vragen. Digitalisering heeft een steeds grotere impact op de maatschappij, waarbij inwoners en ondernemer vaak geen of geen realistische keuzevrijheid hebben. We zien graag dat u als Kamer op dit complexe en belangrijke terrein dat veelal internationale samenwerking vraagt, een actieve rol vervult.

3. Waar lopen decentrale overheden in de praktijk tegenaan op het gebied van digitalisering?

Decentrale overheden lopen er tegen aan dat digitalisering ingrijpend is voor onze organisaties, nieuwe inzet en kennis vraagt en veel kosten teweeg kan brengen. Zoals eerder geschetst zorgt digitalisering voor enorme veranderingen in ons werk, in wet- en regelgeving en heeft dit effect op de uitvoering van onze wettelijke taken. We willen daarom als één overheid werken aan digitaliseringsvraagstukken en zorgen dat die goed uitvoerbaar is.

4. Hoe vindt op decentraal niveau toezicht, verantwoording en/of controle plaats op het gebied van digitalisering? Welke vragen worden gesteld bij de afweging of nieuwe technologieën moeten worden toegepast? Welke normenkaders worden hierbij gehanteerd? Welke publieke waarden spelen hierbij een rol?

Sinds vorig jaar werken de provincies samen aan een interprovinciaal digitaliseringsprogramma, dat gericht is op de diverse aspecten van digitalisering: van ethiek, privacy, security, toepassing voor de maatschappelijke opgaven waarvoor we als provincies staan, tot het op orde brengen en houden van dienstverlening, bedrijfsvoering en databeheer. We werken daarin onder meer aan het mee-ontwikkelen en implementeren van de diverse wet- en regelgeving op het vlak van digitalisering, zoals digitale toegankelijkheid, de Wet open overheid en het voldoen aan

standaarden op het vlak van informatiebeveiliging. We sturen op de naleving van scherp geformuleerde ethische kaders en werken aan een vertaling in een concreet ethisch handelingskader voor provincies.

De provincies hebben daarnaast een breed scala aan interprovinciale overleggroepen op het terrein van digitalisering waar afspraken worden gemaakt over de toepassing van nieuwe technologieën. Interbestuurlijk wordt de toepassing van nieuwe technologieën besproken in vele specifieke overleggen met het Rijk en gemeenten, zoals de stuurgroep open data en overleggen op het gebied van security. Ambtelijke besluitvorming vindt plaats in het Overheidsbrede Beleidsoverleg Digitale Overheid (OBDO).

Toezicht op het gebied van digitalisering is bij provincies ingekaderd in de reguliere cycli van toezicht en verantwoording. Naast de interne audit- en controlcycli houdt de accountant toezicht op de compliancy van provincies aan wet- en regelgeving (ook op het gebied van digitalisering) en op de financiële kant van digitalisering. Daarnaast zijn er specifieke themagerichte toezichtonderzoeken, uitgevoerd door bijvoorbeeld Rekenkamers, de Autoriteit Persoonsgegevens of de archiefinspectie. Ten slotte kunnen provincies ook zelf extern toezicht organiseren als dat nodig is.

Het hele speelveld is blijvend in ontwikkeling. Sommige onderdelen van het werkterrein, zoals de ethische kaders, worden interprovinciaal vastgesteld in een van de bovengenoemde gremia. Omdat de vraagstukken in alle provincies aan de orde zijn, werken de provincies samen in het interprovinciale digitaliseringsprogramma.

5. Biedt het huidige wettelijk kader voldoende houvast om decentraal controle en toezicht op toepassingen van digitale technologieën te kunnen uitvoeren? Zo nee, wat is hiervoor nodig?

Regelgeving, controle en toezicht zijn cruciaal om zaken voor elkaar te krijgen en te regelen. Echter, op het vlak van digitalisering is bewustwording van betrokkenen en de multidisciplinaire samenwerking tussen mensen die thuis zijn in digitalisering en mensen die werken aan maatschappelijke opgaven welhaast nog belangrijker. Welke consequenties hebben keuzes die worden gemaakt en wat zijn de gevolgen? Hebben we de kansen en risico's van de inzet van informatietechnologie goed in beeld en afgewogen?

Digitalisering blijft dusdanig in ontwikkeling en heeft zoveel impact op onze publieke taken dat ook het ontwikkelen van wet- en regelgeving en samenwerking tussen overheden nooit klaar is. De veranderingen gaan zo snel dat we ons als overheden permanent moeten doorontwikkelen en aan moeten passen. Informatietechnologie en biotechnologie zullen blijvende invloed houden op onze wettelijke taken. Daarin moeten we breder kijken dan enkel in termen van controle en toezicht. Alleen toezicht houden op digitale technologie is niet voldoende. Dus luidt het korte antwoord op uw vraag: nee, het huidig wettelijk kader biedt niet voldoende houvast. De ontwikkelingen vragen een kader dat meegroeit.

Neem als voorbeeld de ontwikkeling van AirBnB en de effecten ervan op ruimtegebruik, de lokale economie en woningmarkt. Als overheden hebben we de effecten van deze ontwikkelingen op onze verantwoordelijkheden niet voorzien. De nieuw ontstane situatie stelt andere eisen aan onze regelgeving dan in de situatie van voorheen.

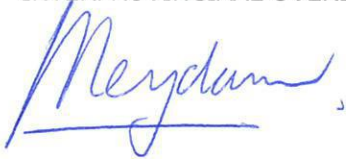
Om goed om te kunnen gaan met dergelijke dossiers moeten we sterk samenwerken tussen verschillende deskundigheden. Mensen die thuis zijn in digitalisering, deskundigen in privacy en professionals in bijvoorbeeld ruimtelijke ordening moeten intensief samen werken. Als overheden zijn we veelal sectoraal georganiseerd. Digitalisering zal van ons vragen om nog sterker dan voorheen multidisciplinair te denken én werken. We kunnen ons voorstellen dat dat ook voor u als Kamer en de departementen een veeleisende ontwikkeling is.

Digitalisering is samenvattend in onze ogen geen dossier op zichzelf waarop toezicht volstaat of het wetgevend kader af kan zijn. Het is een multidisciplinair vraagstuk dat van de overheid wendbaarheid en adaptief handelen vraagt.

6. Wat verwachten provincies en gemeentes van de Tweede Kamer en wat kan daarin beter?

In de uitvoering van elk van de provinciale kerntaken zal de komende jaren veel veranderen als gevolg van de voortgaande digitalisering, of het nu gaan om mobiliteit, energietransitie, klimaat of het openbaar bestuur. We zijn ons als provincies ervan bewust dat we hierdoor voor grote uitdagingen staan, die doorontwikkeling van ons vragen. Op sommige terreinen zijn we hierin al gevorderd, in andere zijn of gaan we aan de slag met de concretisering. We juichen gezien al deze ontwikkelingen het bestaan van de tijdelijke commissie zeer toe en zijn verheugd over de aandacht van uw Kamer voor digitalisering. Wat ons betreft is er blijvende aandacht voor dit onderwerp nodig. We hopen dan ook dat u hiervoor een duurzame vorm kiest. Als provincies trekken we graag samen op met U en de andere overheidslagen. We bieden aan om, als u daar behoefte aan hebt, uw Kamer met regelmaat bij te praten over de provinciale ontwikkelingen in de digitaliseringsvraagstukken.

Met vriendelijke groet,
INTERPROVINCIAAL OVERLEG

mr. H.M. Meijdam
algemeen directeur